

Levensloop

en

Brief geschreven door de vermaarde en getrouwe dienstknecht van Christus,

als een testament aan zijn gemeente te Ancram in Schotland.

Door

JOHN LIVINGSTONE

De brief werd gepubliceerd door Jakobus Koelman
Predikant te Sluis in Vlaanderen

Als aanhangsel bij de
Brieven van
Samuël Rutherford

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004

JOHN LIVINGSTONE
1603-1672

door John Howie, beschreven in
Schotse Geloofshelden

uit het Engels vertaald door
P. van Woerden.

Uitgegeven door:
Buurman & De Kler te Leiden.

John Livingstone werd geboren in het jaar 1603. Hij was een zoon van Mr. William Livingstone, eerst leraar te Mongbroach of te Kilsyth en daarna te Lanark. Hij was ook na verwant aan het huis van Callender.

Zijn vader leerde hem eerst lezen en schrijven, en deed hem daarna op de Latijnse school te Stirling, waar hij studeerde onder de leiding van Mr. Wallace, een Godvruchtig en geleerd man. Hij bleef daar tot de zomer van 1617, wanneer hij weer naar huis kwam. In Oktober van het volgend jaar werd hij naar de Hogeschool van Glasgow gezonden, waar hij vier jaren studeerde, totdat hij in 1621 de graad van *Doktor in de letteren* verkregen had.

Hierop bleef hij bij zijn vader, totdat hij voor het predikambt gereed was, in welke tijd hij begon te zien, hoe de Heere hem steeds had goed gedaan, en vooral dat hem het grote voorrecht geschonken was, dat hij zulke ouders had gekregen, die hem de grondbeginselen der christelijke religie reeds hadden ingeprent, zodra hij enig bevattingvermogen had. Hij zegt in zijn eigen levensbeschrijving, dat hij zich niet de juiste tijd of het middel herinneren kon, waardoor de Heere het eerst in hem gewerkt had. Hij herinnerde zich slechts, 'dat hij soms, toen hij nog zeer jong was, met veel gevoel bad, en het Woord met enige blijdschap las.' Maar daarna begon hij zulke oefeningen dikwijls na te laten, waarop hij al weder enige aansporingen daartoe ondervond, waaraan hij gevolg gaf, doch daarna alles weer naliet. Hij zegt, dat hij geen lust tot het leraarsambt had, dan een jaar of iets langer nadat hij zijn studies aan de Hogeschool voltooid had. Want hij had zijn zinnen gezet op de studie en de praktijk in de medicijnen. Met het oog hierop wilde hij naar Frankrijk gaan, maar wanneer hij dit zijn vader voorstelde, wilde deze daartoe geen toestemming geven.

In die tijd kocht zijn vader enig land aan in de parochie van Kilsyth. Hij wilde dit op de naam van zijn zoon doen overschrijven, doch deze weigerde dit, vrezende, dat dit hem te veel van zijn studiën zou afleiden.

Temidden dezer bezwaren en beslommeringen omtrent den weg, welke hij zou hebben in te staan, besloot hij bij zichzelf een dag af te zonderen, om zich voor God neer te leggen, dat Hij hem licht schenken mocht in hetgeen, hem te doen stond. Hij eenderde zich af nabij het Cleghorn Bosch, waar hij na veel verlegenheid omtrent de staat van zijn ziel ten laatste gevoelde, dat de Heere hem riep, om Jezus Christus te gaan prediken, en dat hij indien hij het niet deed, geen zekerheid van zijn zaligheid zou ontvangen; waarop hij al zijn andere voornemens varen liet, en zich geheel ging wijden aan de studie in de Godgeleerdheid. Hij bleef nog anderhalf jaar bij zijn vader thuis, waar hij studeerde en soms preekte. In die tijd schreef hij al zijn predikaties uit voordat hij ze preekte, totdat hij op zekere dag te Quodquhan geroepen werd, om daar na de

bediening van het Avondmaal te prediken. Hij had een predikatie gereed, welke hij de vorige dag in een andere plaats uitgesproken had. Maar toen hij daar verscheiden personen tegenwoordig zag, die hem de vorige dag ook gehoord hadden, besloot hij een andere tekst te kiezen, terwijl hij alleen enige punten aantekende, waarover hij spreken zou.

Naderhand zei hij, dat hij in die tijd meer de bijstand van Boven ondervonden had, in het uitbreiden van de waarheden, en meer vrucht voor zijn eigen gemoed had genoten, dan ooit tevoren. Waarom hij besloot zijn predikaties in het vervolg niet meer uit te schrijven, maar slechts enige aantekeningen te maken, om zijn memorie te hulp te komen.

In het jaar 1626 werd door Lord Kenmure van Galloway om hem gezonden in verband met een beroep naar de parochie van Anwoth; maar omdat er verhindering in de weg kwam liep het op niets uit. In de daaropvolgende herfst kreeg hij een beroep naar Torpichen, maar ook dit had geen verder gevolg. Hierna ging hij naar de Graaf van Wigton's; waar hij enige tijd - als huisprediker - verbleef. Het grootste gedeelte van de zomer reisde hij van plaats tot plaats al naar gelang vanwaar hij uitnodiging ontving om te preken. In het bijzonder preekte hij ná de bediening van het Avondmaal, te Lanark, Irvine, Newmilns, Kinniel, enz. Hij werd ook soms uitgenodigd te Shotts.

In die plaats zegt hij, ondervond hij in het prediken steeds meer vrijmoedigheid dan ergens elders. Ja het was in die plaats, dat hij op zekere dag preekte, toen hij meer van Gods tegenwoordigheid ondervond in het prediken, dan hem ooit in zijn leven meer te beurt viel. Het was op een Maandag op de 21ste juni 1630 als hij in de kerk van Shotts een predikbeurt na de bediening van het Avondmaal waarnam. De vorige avond had hij zich bevonden in gezelschap van enige vromen, die tot elkaars stichting bij elkaar waren. Als hij des morgens de predikstoel beklimmen zou, werd hij door zulk een vrees aangevallen, als hij zag op zijn eigen onwaardigheid en onbekwaamheid, dat hij erover dacht stil weg te stuipen, en zich van het hem opgedragen werk te onttrekken, maar bedenkende, hoe hij aldus God wantrouwen zou, wilde hij het wagen. De Heere ondersteunde hem toen klaarblijkelijk; hij sprak gedurende anderhalf uur uit Ezechiël 36:25. "Dan zal ik rein water op u sprengen, en gij zult rein warden, van al uw onreinigheden en van al uw drekgoden zal Ik u reinigen." De Heere leidde hem zó in deze waarheid in, en hij droeg zijn toehoorders dezelve zó hartroerend voor, dat onder de medewerkende kracht van de Heilige Geest een kenbare verandering gewerkt werd in een 500 van zijn toehoorders, die van die dag, óf hun bekering, óf een merkelijke bevestiging van hun staat konden rekenen.

Nog iets van dien geest, zegt hij, bleef op hem tot den daaropvolgende donderdag, toen hij te Kilmarnock preekte. Maar als hij de naast volgende maandag te Irvine preekte, gevoelde hij zich zó verlaten, dat hij, hetgeen hij overdacht, aangetekend en in zijn memorie opgesloten had, ternauwernood op de preekstoel voortbrengen kon. Dit ontmoedigde hem zo, dat hij besloot gedurende enigen tijd niet meer te preken, tenminste niet te Irvine. Maar David Dickson liet hem niet gaan, voordat hij de volgende Sabbat gepreekt had, in welke tijd de Heere hem nog ondersteunde.

Toen hij die zomer in Irvine was, ontving hij brieven van een burggraaf van Clanniboy, om over te komen naar Ierland, met betrekking op een beroep naar Killinchie. Omdat hij geen kans zag, om in Schotland een gemeente te krijgen, begaf hij zich daarheen en ontving hij van die gemeente een eenparig beroep. Hier arbeidde hij met veel ijver en toewijding. Het was eerst een ruw en goddeloos volk, maar na enigen tijd vond men onder hen de meest ervaren christenen uit dat land. Hij was daar nog niet langer dan een jaar geweest, toen de bisschop van Down hem én Robert Blair schorste wegens

nonconformity. (Iemand die zich van de Staatskerk afscheidt) Zij bleven tot mei 1632 van hun ambt ontzet, totdat zij door tussenkomst van Lord Castlestuart een machtiging van de koning ontvingen, om weer te mogen prediken.

In deze tijd huwde hij de dochter van Bartholomew Fleming, koopman te Edinburgh, die toen in Ierland vertoefde.

In 1635 werd hij weder door den bisschop van Down afgezet en enigen tijd later ingevolge zijn bevel verbannen. Het was in deze winter, dat hij met andere afgezette leraars, - daar zij geen kans op enige vrijheid zowel voor de leraars als de belijders zagen, - een besluit nam, om naar Nieuw-Engeland over te steken. Zij bouwden voor dat doel een schip en toen alles gereed was, vertrokken zij ongeveer de 9de september van Lochfergus. Maar door een hevige storm werden zij nabij de banken van Newfoundland gedreven, waar zij in gevaar waren allen te verdrinken. Nadat zij tezamen gebeden en beraadslaagd hadden, wat zij doen zouden, keerden zij weer naar huis terug. Hierop bleef hij nog enigen tijd in Ierland, totdat hij hoorde, dat tegen hem en Robert Blair een bevel van inhechtenisneming uitgevaardigd was, waarop zij zich uit de voeten maakten en naar Schotland vertrokken

Als hij in Irvine kwam, hield David Dickson niet op, totdat hij daar gepreekt had. Van Irvine vertrekkende, begaf hij zich langs Loudon en Lanark naar Edinburgh, waar hij enige tijd bleef.

In het begin van Maart 1836 als algemeen in Schotland de Nationale Verbonden vernieuwd werden, werd Livingstone in haast met verscheiden afschriften van het Verbond en met verschillende brieven voor vrienden aan het hof naar Londen gezonden. Toen hij daar aankwam bezorgde Mr. Borthwick voor hem de brieven aan het hof; maar hij was nog maar enige dagen daar geweest, toen de markies van Hamilton hem meedeelde, dat hij toevallig koning Karel I had horen zeggen, dat hij wel gekomen was, maar dat hij zijn voeten in de boeien slaan zou. Livingstone hierom vrezende, dat hij op zijn terugreis op de koninklijke weg zou worden aangehouden, kocht een paard en begaf zich over St. Alban's langs het westen weer huiswaarts, terwijl hij te Lanark en andere plaatsen weer tegenwoordig was, toen het Verbond gelezen en bezworen werd. Hij zegt, dat hij nooit, uitgenomen in de kerk te Shotts, hetgeen reeds gemeld is, zulke bewegingen van Gods Geest onder het volk had waargenomen, als op die tijd; al het volk zó gezamenlijk en eenswillend overeenstemmende in de zaken van "Het Verbond", duizenden personen tegelijk hun handen omhoog stekende, terwijl de tranen uit hun ogen rolden; zodat door het gehele land het volk, uitgenomen enige papisten en hun vrienden, gezamenlijk in het Verbond met God traden, om de reformatie ter hand te nemen, en de religie te beschermen tegen het papendom.

Hierna ontving hij in het jaar 1638 een beroep van Stranrear in Galloway en van Straiton in Carrick. Hij liet in deze de beslissing over aan de heren Blair, Dickson, Cant, Henderson, Rutherford en zijn vader; die nadat zij in beide gemeenten onderzoek gedaan hadden, hem aanraadden Stanrear aan te nemen. Hij werd de 5de juli 1638 daar door de kerkenraad ontvangen. Hier bleef hij als een getrouw dienaar in het leraarswerk tot het najaar van 1648, toen hij bij besluit van de Algemene Synode naar Ancrum in Teviotdale overgeplaatst werd.

Toen hij in Ancrum kwam, bevond hij dat het volk aldaar wel handelbaar en leerzaam, maar zeer onwetend was; en enigen van hen zich zelfs aan een zeer losse wandel overgaven. Het duurde een geruime tijd, voordat hij het Avondmaal onder hen durfde te bedienen, omdat hij hen daartoe niet bevoegd oordeelde. Door Gods genade werd echter

zijn toewijdende arbeid onder hen gezegend, zodat sommigen het door hem gesproken woord begonnen ter harte te nemen.

In het jaar 1649 hadden het Parlement en de Kerk van Schotland enige gevolmachtigden naar de Haag afgevaardigd, om met koning Charles II over zijn herstel tot het koningschap te onderhandelen, maar zij keerden onverrichter zake terug. Evenwel zond het Parlement in de zomer van 1650 andere gevolmachtigden uit, om de afgebroken onderhandelingen te Breda voort te zetten. De Commissie uit de Kerken verkoos Mr. Livingstone en Mr. Wood en voegde daarna Mr. Hutcheson nog hieraan toe, terwijl de Lords Cassitis en Brodie als besturende ouderlingen, meegezonden werden, opdat zij uit naam van de kerk hun wensen zouden voorleggen. Livingstone was zeer ongenegen om te gaan, en wel om verschillende redenen, waarvan de voornaamste was, dat hij de koning verdacht van in zijn hart niet recht gezind te zijn jegens de zuivere Presbyteriaanse religie. Niettegenstaande dat besloot hij, ziende hoe velen in het koninkrijk de koning in elk geval terugwensten, en daartoe overgehaald door David Dickson, James Guthrie en Patrick Gillespie, te gaan. Maar na veel onderhandelen en spreken met de koning te Breda, scheen het, dat zij het weer niet eens zouden worden. Hier bemerkte Livingstone, dat de koning altijd nog van het *Gebeden Boek* en van zijn kapelaans gebruik maakte, en dikwijls bal- en danspartijen tot in de morgenstond toe bijwoonde. Dit deed hem besluiten, dat op deze handeling geen zegen rusten kon, maar tot zijn onuitsprekelijke smart werd besloten, dat de koning overkomen zou, en enige tijd later scheepte hij zich naar Schotland in. Livingstone weigerde zich op hetzelfde schip te begeven; maar toen Brodie en Hutcheson dit bemerkten, verzochten zij hem vóór het vertrek nog even bij hen aan boord te komen, daar zij hem over enige zaken nog wensten te spreken. Toen hij hieraan gevolg gaf, roeide de boot, die op hem gewacht zou hebben, direct weer terug naar de kust. Hierna kwam de koning met de gevolmachtigden overeen, dat hij "De Verbonden", zou bezweren en ondertekenen. Livingstone werd opgedragen de volgende Sabbat te prediken en de koning het Plechtig Nationale Verbond voor te leggen, om hem de eed daarop af te nemen. Hij echter oordelende, dat zulk een overhaast en onverdacht bezweren van de Verbonden niet bevorderlijk kon zijn aan de eer der zaak waarover hier gehandeld werd, en deed al zijn best, om de koning en de gevolmachtigden te doen besluiten, om hiermee te wachten totdat zij in Schotland zouden zijn aangekomen. Maar als niets de koning van zijn besluit kon afbrengen, geschiedde het. De koning volbracht alles, wat van hem gevorderd werd, waarop Mr. Livingstone opmerkte, dat niet alleen de gevolmachtigden maar het gehele volk zich in deze schuldig gemaakt hadden, ook de Kerk bleef niet onschuldig, want zij wist op welke voorwaarden de koning tot de regering zou worden toegelaten; en evenwel ontvingen zij hem, zonder dat hij blijken van enige hartsverandering gegeven had en zijn vorige beginsels, raadgevers en vrienden verzaakt had.

Nadat zij in Schotland aangekomen waren, had Livingstone nog een onderhoud met de koning, wanneer hij vrijmoedig met hem sprak, onder meer onderhield hij hem over zijn gedrag. Ook raadde hij de koning aan, wyl het Engelse leger zegevierend naderde, te trachten deze slag te ontgaan, door een openbare verklaring af te leggen, waardoor hij nochtans zijn rechten op de Engelse kroon niet behoefde prijs te geven, om nu niet te vuur en te zwaard zijn titels te willen doorvoeren, maar dat hij wachten zou tot de storm zou zijn overgewaaid, wanneer het volk licht in een betere stemming mocht zijn, om geregeerd te worden. Maar dit voorstel viel in geen goede aarde bij hem, zeggende: dat hij zijns vaders bloed niet wenste te verkopen. En Livingstone maakte voor zich het

besluit, dat hij niet geroepen was zich met staatsaangelegenheden bezig te houden, daar hij geen succes zou hebben.

Hij geeft hiervan nog een voorbeeld, dat voorviel in het jaar 1654, toen hij en Mr. Patrick Gillespie en Mr. Menzies door de Protector naar Londen geroepen werden. Hij stelde toen voor, dat de hoge geldboeten, die velen in Schotland opgelegd waren, en die zij niet betalen konden, zouden worden kwijt gescholden. Het scheen, dat Cromwell hiernaar wel oren had, maar toen deze dit de Raad voorstelde, werd het geweigerd.

Toen hij in Londen voor de Protector preekte, haalde hij in het gebed de koning aan, hetgeen van sommigen zeer kwalijk opgenomen werd. Maar Cromwell wetende, welk een invloed Livingstone in Schotland had, zeide: Laat hem maar begaan, hij is een goed man, en wat zijn wij arme mensen in vergelijking met de koningen van Engeland?

De Algemene Synode wees enige leraars aan, waaronder ook Mr. Livingstone, om het leger en de Commissie der Staten, daarbij tegenwoordig te vergezellen; maar vrees en achterdocht weerhielden hem hiervan, zodat hij zich huiswaarts begaf waarop hij al kort daarna hun nederlaag bij Dunbar, 3-12-1650 vernam. Hierna schreef Cromwell vanuit Edinburgh aan hem, om naar hem toe te komen, om met hem te spreken, maar hij verontschuldigde zich.

Als in die winter het ongelukkig geschil tussen de Resolutioners en de Protesters ontstond, leidde zijn licht hem, om de laatsten tegen de eersten te steunen, hetgeen hij ook deed op de Synode, die daarop volgde. Hij was tegenwoordig in hun eerste samenkomst te Kilmarnock, en daarna nog in verschillende vergaderingen, die door de protesterende broeders belegd werden. Maar omdat hij het afkeurde, dat zólang en zó dikwijls vergaderd werd waardoor hij meende, dat de kloof nog wijder werd, onttrok hij zich voor enige tijd. Hij begaf zich daarna, om het overige van zijn tijd in de uitoefening van zijn predikambt te Ancrum en andere plaatsen door te brengen, totdat hij in de zomer van 1660 hoorde, dat Charles II in zijn koninklijke waardigheid hersteld was. Hij zag toen klaar, dat het gehele werk der reformatie omver geworpen zou worden, en dat er een tijd van beproeving voor alle oprechte belijders zou aanbreken. Dit werd hem nog duidelijker, toen in het jaar 1662 door het Parlement en de Raad een proclamatie uitgevaardigd werd, waarbij aan alle leraars die sedert 1649 hun ambt bekleedden en die de feestdag van de 29ste mei niet gevierd hadden, bevolen werd de prelaten te erkennen of zich te verwijderen.

Bij zijn laatste bediening van het Avondmaal te Ancrum, nadat hij 's maandags gepreekt had, was het, zegt hij, dat de Heere zijn mond opende, en hij een lange tijd sprak over de gronden en bemoedigingen, waarom men liever verdrukking moest lijden in deze tegenwoordige vervolging van het koninkrijk van Christus, erkennende Hem als de Bestuurder van Zijn huis, dan met de prelaten overeen te stemmen. Daarna nam hij afscheid van die plaats, terwijl hij niet wist van hetgeen kort daarop zou volgen.

Nadat hij evenals Elia, voordat hij een grote reis ging aanvaarden, gegeten had, hebbende het sacrament van het Avondmaal ontvangen, voordat hij zijn lijdensweg inging, hoorde hij al spoedig dat de Raad tegen hem en nog twaalf of zestien anderen een bevelschrift had uitgevaardigd, waarbij zij opgeroepen werden, om voor hen te verschijnen. Hij ging onmiddellijk naar Edinburgh, vóórdat de dagvaarding hem bereiken kon, en hield zich daar enige tijd schuil, totdat hij zich zekerheid verschaft had, omtrent hetgeen de Raad met hem van plan was, of het te doen was om hun leven, zoals met Guthrie het geval geweest was, of dat het voornemen was hen te verbannen, zoals met Mr. Mc. Ward en Mr. Simpson geschied was. Toen hij vernam dat het slechts om het laatste te doen was, besloot hij met zijn broeders te verschijnen. Hij verscheen de 11de december 1662 en werd hij door de Raad ondervraagd. Zij eisten van hem, dat hij

de eed van getrouwheid zou bezweren en onderschrijven, hetgeen hij op verscheidene gewichtige gronden en om verschillende oorzaken weigerde. En vonnis werd tegen hem uitgesproken, inhoudende, dat hij binnen acht en veertig uren van Edinburgh zou vertrekken, om zich ten noorden van de Tay op te houden, en binnen twee maanden alle bezittingen des konings moest verlaten. Dientengevolge begaf hij zich van Edinburgh naar Leith; maar wegens zijn ziekelijkheid verzocht hij te Leith te mogen blijven, totdat hij het koninkrijk verlaten kon, hetgeen hem toegestaan werd. Hij diende ook een verzoekschrift in, om zijn vrouw en kinderen te mogen bezoeken, doch dit werd hem geweigerd, evenals een afschrift van zijn vonnis, waar hij om gevraagd had.

In het jaar 1663 verliet hij Leith, terwijl vele vrienden hem tot het schip geleidden. Hij bereikte binnen acht dagen Rotterdam, waar hij de overigen van de verbannen leraars ontmoette. Hij kreeg dikwijls gelegenheid voor de Schotse gemeente in Rotterdam te preken. De volgenden december kwam zijn vrouw met twee van zijn kinderen over, terwijl de vijf overigen in Schotland achter bleven.

Hij zegt hier in zijn eigen levensbeschrijving, als hij een terugblik wierp op de achter hem liggende levensweg, dat de Heere hem geen sterk lichaam geschonken had, maar dat hij toch in sommige opzichten weer niet zwak scheen te zijn, want hij kon zich nauwelijks herinneren, dat het lezen of studeren hem ooit vermoeid had, ofschoon hij dit soms zeven of acht uren achter elkaar volhield zonder op te staan. Ook zegt hij, dat er twee uitspanningen waren, van welke hij gevaar liep meegesleept te worden. Het eerste was te paard op jacht te gaan, waartoe hij slechts weinig gelegenheid had, maar toch vond hij het zeer verlokkelijk; het andere was te zingen met muziek begeleiding, waarin hij nog al bedreven was, en groot vermaak schepte. Hij zegt, dat hij zeer bijziende was, en dat hij geen persoon of voorwerp veraf zien kon; maar dat hij nog geen reden gevonden had een bril te gebruiken, dat hij zowel kleine als grote druk met gemak las, en met zo weinig licht als bijna ieder ander.

Wat zijn karakter aangaat, was hij van een zachte en liefhebbende natuur, wars van twistgesprekken, meer traag dan haastig en te gemakkelijk tot iets overgehaald. En ofschoon hij niet van zich zeggen kon, wat Luther van zich zelf verklaarde betreffende de begeerlijkheid, kon hij toch zeggen, dat hij door begeerlijkheid en andere bezorgdheden minder gekweld werd dan door andere kwaden. Hij hield meer van eenzaamheid dan van veel gezelschap, terwijl hij dikwijls last had van het afdwalen van zijn geest in ijdele gedachten.

Wat zijn uitwendige staat betreft, was hij nooit rijk; en ofschoon hij toen hij in Killinchie stond, niet meer dan acht en veertig gulden inkomen had, kwam hij nooit iets te kort.

Hij merkt verder op, dat hij zich geen juiste tijd van zijn bekering kon herinneren, ook geen tijd, dat hij zeer terneergeslagen of weder opgericht was. Alleen herinnerde hij zich, hetgeen hem eens gebeurde in Kilmarnack. Hij was het grootste deel van de vorige dag in gezelschap geweest van enige lieden van Stewarton, die onder ongewone en heftige zielsoefeningen verkeerden. Hij werd hieronder bezwaard dat hij zulke angsten nooit ondervonden had, waarop er des nachts in het midden van zijn slaap zulk een schrik van de toorn Gods over hem kwam, dat indien het iets hoger gegaan had of enige minuten langer geduurd, hij in een allervreselijkste toestand geraakt zou hebben. Maar het werd terstond weer weggenomen, terwijl het was of hij in zijn binnenste deze woorden hoorde: *Zie hoe dwaas gij zijt in te begeren, hetgeen ge niet zoudt kunnen verdragen.*

In zijn prediken gevoelde hij zich dikwijls zeer verlaten en terneergeslagen terwijl hij op andere tijden veel van des Heeren bijstand gewaar werd. Hij zegt zelf dat hij nooit een predikatie deed, die hij in druk verlangde uitgezonderd twee. De ene was zijn hiervoor genoemde preek in de kerk van Shotts en de andere was bij gelegenheid van een Avondmaalbediening op maandag te Holywood in Ierland; beide malen had hij de vorige avond in stichtelijke gesprekken en gebeden met enige vromen doorgebracht, zonder meer dan zijn gewone voorbereiding. Overigens, zegt hij, was zijn talent meer aangelegd voor eenvoudige mensen dan voor geleerde en scherpzinnige toehoorders. Hij was vrij goed op de hoogte met het Hebreeuws, het Chaldeeus en een weinig van het Syrisch (Aramees). Hij probeerde ook het Arabisch, maar zette dit niet door. Hij kende van het Frans, Italiaans, Hollands en Spaans zoveel als hem in staat stelde hun boeken en Bijbels te lezen. Driemaal werd hem door de Algemene Synode opgedragen de geschiedenis van de Kerk van Schotland sedert de Reformatie van 1638 te beschrijven, maar om zekere reden aanvaardde hij deze opdracht niet. Het grootste gedeelte van zijn tijd in Holland besteedde hij in het overbrengen van de Bijbel uit de grondtaal in het Latijn; voor dit doel vergeleek hij die van Pagninus met de grondtekst en met latere vertalingen, als die van Munster, de Tigurine, Junius, Diodatius, de Engelse, maar vooral de Hollandse, die hij oordeelde de zuiverste te zijn. Hetzij tengevolge van zijn geregeld zittend leven of andere oorzaken als de zwakheden, welke zijn hogere leeftijd begon mee te brengen, hij kon dit niet juist bepalen, had hij sedert het jaar 1664 zeer veel te lijden van een voortdurende pijn in zijn blaas, zodat hij niet heen of weer lopen kon, en zijn handen begonnen zo beefachtig te worden, dat hij bijna niets schrijven kon. Overigens, zegt hij, zij de Heere gedankt, dat hij tot die tijd toe niet veel in zijn lichaam noch in, zijn vermogens geleden had.

Aldus bleef hij te Rotterdam tot de 9de augustus 1672, toen hij stierf. Enkele van zijn laatste woorden waren: *Prijst gij voor mij de Heere, totdat ik daar zal zijn aangekomen.* Na enige ogenblikken voegde hij daarbij: "Ik sterf in het geloof, dat de waarheden Gods, welke Hij de kerk van Schotland gegeven heeft te omhelzen, door Hem voor waarheden erkend zullen worden, zolang als de zon en de maan zullen duren, en dat Indepency, - ofschoon er goede mensen en welmenende professoren zijn, - onder hen, die deze richting voorstaan, zal blijken meer ten nadele van Gods werk te zijn dan velen vermoeden. Ik heb mijne eigen gebreken, zo goed als ieder ander mens, maar Hij gaf mij altijd een afkeer van uiterlijk vertoon. Ik weet, dat ik velen geërgerd heb door mijn traagheid en nalatigheid, maar ik vergeef een ieder en wens dat men ook mij vergeve." Even later zeide hij, want hij was niet in staat veel achter elkaar te spreken: "Ik zou niet de mensen altijd schrikbeelden willen voorhouden, maar er hangt een donkere wolk boven de hervormde Kerken, die een nakenden storm voorspellen." Als zijn vrouw vrezende, wat kort daarop volgde, wenste, dat hij van zijn vrienden afscheid zou nemen, antwoordde hij met een liefde- en tedervolle stem: "Ik durf dat niet te doen, maar het is waarschijnlijk dat wij maar voor een korte tijd scheiden." Hierna ontsliep hij in de Heere.

Sedert onze Reformatie in Schotland begonnen is, zijn er geen geweest, wier arbeid in de dienst van het Evangelie meer opmerkelijk gezegend geworden is met de medewerking van de Heilige Geest in het werk der bekering dan van John Livingstone. Ja het is de vraag of iemand van onze vroegere tijden zelfs zou kunnen wijzen op zovele zegels van overtuiging en bekering in zijn leraarswerk; getuige hiervan de kerken van Shotts en Holywood in Ierland, in welke plaatsen men zegt, dat meer dan 1500 zielen of bevestigd of bekeerd en tot Christus gebracht werden.

Behalve zijn brief van Leith in 1663 aan zijn gemeente in Ancrum, heeft men nog van hem zijn *Gedenkwaardige kentekenen der Goddelijke Voorzienigheid*, en in handschrift zijn eigen levensbeschrijving, waarvan dit een verkorting is.

Hij schreef ook toen hij in zijn Patmos in Holland was, een nieuwe Latijnse vertaling van het Oude Testament, welke nagezien en goedgekeurd werd door Vossius, Essenius, Netheneüs, Leusden en andere grote lichten uit die tijd. Voor zijn dood werd het in handen van laatstgenoemde gegeven, om gedrukt te worden.

Opmerking van J. Koelman over de brief van Livingstone, geplaatst als aanhang bij de Brieven van Rutherford.

Deze brief wordt hier tot een besluit bijgevoegd eensdeels, omdat de stof zo uitnemend tot stichting is, anderdeels, omdat de schrijver ervan, zo'n voorbeeldig heilig man, en getrouw dienstknecht van Christus, en zo'n geestelijk teerhartig, en voorspoedig evangelieprediker is geweest, als er in honderd jaren zeer weinigen geweest zijn. Mr. Rutherford heeft zijn getrouwheid in een van deze brieven, aan hem geschreven, erkend. Die man Gods schreef deze brief, terwijl hij uit Schotland, wegens zijn getrouwheid aan de Heere Jezus, verbannen, te Rotterdam was, als zijn testament aan zijn gemeente, een jaar voor zijn dood.

J. Koelman

Geliefde in de Heere!

Ik kan mijn lang stilzwijgen niet verschonen; ik heb een droevige trage gestalte, en een onbekwaamheid tot schrijven. Ja, ik oordeel, dat iets, dat ik schrijf, nauwelijks waardig is, dat men er op ziet, of dat men 't leest; behalve dat mijn trage en bevende hand mij enigszins verhindert. Doch wanneer ik aanmerk, dat ik aangaande ulieden rekenschap moet geven aan de grote Herder, als hebbende omtrent veertig jaren onder ulieden gearbeid in de bediening van Zijn Woord; en dat na ongeveer negen jaren verbanning, de ouderdom en zwakheden komen aankruipen, en ik door een gestadige pijn van het graveel veel te doen heb, om eens in de week op 's Heeren dag een zeer korte weg te gaan tot de openbare godsdienst; zodat er geen grote waarschijnlijkheid is, dat ik ulieder aangezicht in dit leven kan zien; en dat het mij zeer past, mijn aangezicht voorwaarts te zetten naar mijn laatste rekening; zo dacht ik, dat ik enigerwijze ulieden mijn testament behoorde te maken! en mijn gevoel open te leggen, aangaande mijzelf, aangaande ulieden en aangaande de tegenwoordige stand van de zaken in dat land.

En bij de ingang wilde ik, niettegenstaande al de droevige dingen, die sedert korte tijd gebeurd zijn, u te binnen brengen, de menigvuldige goede dagen, die wij samen gezien hebben, sabbatdagen, en plechtige avondmaalsdagen; op welke wij des Heeren kracht en Zijn genade zagen in Zijn heiligdom, opdat wij in de gedachtenis daaraan, Zijn Naam te samen mogen verhogen, en weten, dat hoewel Hij droefheid veroorzaakt, Hij nochtans medelijden zal hebben naar de menigte van Zijn goedertierenheden. Doch wij kunnen licht onderkennen, wat een onderscheid er is tussen die dagen, en zulke als wij nu zien, en wat een kwade en bittere zaak het is, dat wij door geen recht gebruik te maken van die dagen; Hem getergd hebben, om Zijn aangezicht te verbergen, en zo'n vloed te zenden van onvergelykelijke afval, meinedigheid, vervolging, godslastering, en godloochening, ja, ook van duisternissen, verstrooidheden, en moedeloosheid onder de Zijnen; in al dat wij nog mogen verwachten, dat Hij wacht, om genadig te zijn, en dat Hij verhoogd zal worden, opdat Hij zich onzer ontfermt.

Vooreerst, wat mij aangaat, *ik heb in de eerste plaats vrede in opzicht van deze bijzonderheden.*

1. Dat mij de Heere niet alleen van de tijd af, dat ik tot de predikdienst kwam, maar zelfs van mijn eerste kindsheid, geliefd heeft te leiden tot een afkeer van bisschoppelijke regering, van een bepaald formulierboek of liturgie, van de plechtigheden, en van de andere verdorvenheden van die tijd. En dat ik in mijn predikdienst, beide in Ierland en in Schotland, mij bij diegenen gevoegd heb, die rechte gangen gingen in de zaak Gods, en die getuigenis gaven tegen die kwaden. Dat ik mij mede voegde in 't nationaal verbond, en in het plechtig verbond, en in de andere delen van het werk van de hervorming, dat voortgezet wordt in 't jaar 1638, en daarna; als zijnde verzekerd, dat de Heere toen dat werk en de navolging daarvan goedkeurde, en nog goedkeurt, en altijd goedkeuren zal.
2. Dat ik te Ancram kwam, niet uit enig werelds oogmerk, maar uit een begeerte, om God en de zielen van Zijn volk dienst te doen; dat ik daartoe had des Heeren roeping, door ulieder nodiging, en de toestemming, en de zending van de recht ingestelde kerk die er toen was, namelijk van de algemene Synode, en van de Classis of Ouderlingschap.
3. Dat in mijn predikdienst onder u, hoewel ik in vele tekort gekomen ben, mijn besluit en oogmerk alleen is geweest, Gods eer, en 't goede van uw zielen voor mijn ogen te stellen; en dat het Hem behaagd heeft, mijn arme zwakke pogingen zo te zegenen, dat er verscheidene zegelen van de bediening van Zijn Woord zichtbaar opgemerkt zijn, waarvan sommigen al reeds in de heerlijkheid zijn, en sommigen worstelen er naar toe.
4. Dat, wanneer ik voor de Raad verscheen, op de tijd wanneer ik gevonnist werd met verbanning, omdat ik weigerde de eed te zweren, die zij noemden, van getrouwheid, en die inderdaad de eed van opperheerschappij was, en bevatte in waarheid zo'n opperheerschappij, gelijk die sedert ten volle vastgesteld is; ik nam toen geen tijd, om mij te beraden over mijn antwoord, gelijk mij door hen voorgesteld werd, dat ik oordeelde, dat kon te kennen geven, dat ik omtrent de zaak niet klaar was; en dat het mij maar even tot dat einde voorgesteld was, en niet uit enige eerbied, dat ze omtrent mij hadden; maar ik zeide rechtuit, dat ik ten volle klaar, en besloten was, de eed niet te doen. Voor deze en vele zulke zonderlinge proeven, van des Heere genadige leiding van mij in mijn vreemdelingschap, wens ik van harte Zijn heerlijke Naam te loven, en wilde wel de hulp van al Zijn volk verzoeken, om zich met mij daarin te voegen.

Maar in de tweede plaats. *Ik heb beschuldigingen, behalve vele anderen, ook in opzicht van deze bijzonderheden.*

1. Dat ik in al de tijd van mijn predikdienst de gave, die de Heere mij gegeven had, niet zo opgewekt, noch aangelegd heb, noch mijzelf zo gedragen, als een geestelijk, deftig, vlijtig en getrouw dienstknecht van Christus, gelijk ik had behoren te doen.
2. Dat ik in mijn bediening onder ulieden niet meer heb gedaan, in de huisgezinnen te bezoeken, en met de personen in het bijzonder te handelen, om hen op de wegen Gods te brengen, en hen daarop te houden.
3. Dat wanneer de laatste zware afval begon in het jaar 1661 en 1662, ik mijzelf en anderen niet opwekte, welk gevaar er ook mocht op gevolgd hebben, om te verschijnen door verzoekschriften en publieke getuigenissen, in het verbond en het werk van de hervorming openlijk te erkennen; dat, indien het op de rechte tijd zou gedaan zijn geweest door kerkelijke gerichten, of maar enkel door leraars en belijders, volgens onze verbintenissen, God mocht verheerlijkt hebben, en een deur van hoop voor de nakomelingen geweest zijn, en ook meer vrede voor ons geweten

teweegebracht hebben, ja, misschien veel van de afval en van 't lijden gehinderd hebben, hetwelk daarna gevolgd is.

4. Dat wanneer ik voor de Raad verscheen, ik de gelegenheid niet nam, om ootmoedig doch evenwel klaar, te vertonen de zondigheid van die dingen, die openbaar waren besloten, en gedaan tegen het koninklijk voorrecht van Jezus Christus, en tegen Zijn kerk en volk, om te waarschuwen tegen de toekomende toorn over hen en over het land indien er geen bekering kwam; maar dat ik mij tevreden stelde, met te beantwoorden hetgeen mij voorgesteld was. Wegens deze en dergelijke andere verzuimen en misdragingen in mijn leven, zou ik wenssen treurende tot mijn graf te gaan, en ik wilde van ulieden en anderen van Gods volk hulp begeren, om van Hem vergeving te zoeken, en reiniging van geheime zonden, beide van mijn persoon en van mijn beroep.

Ten andere. Wat ulieden aangaat, mag ik ulieden allen verdelen in drie rangen of orden.

1.

De eerste rang, en ik vrees het grootste getal is van diegenen, die, hoewel zij in het algemeen de Christelijkheid beleden, nochtans, zoveel als men kon merken, nooit de godsdienst op hun hart legden; en die werden wegens grove onwetendheid en losheid van leven, altijd van des Heeren Avondmaal afgehouden; anderen, hoewel enige kennis en burgerlijke wandel hebbende, werden nochtans altijd op goede gronden geacht, te zijn zonder liefde en vrees Gods, blijvende in hun natuurlijke onvernieuwde staat, verzuimende godsdienstige oefeningen in hun huisgezinnen en alleen, en tonende door geheel hun gedrag, dat hun gedachten en begeerten nooit boven deze wereld gingen. Deze zijn ongetwijfeld blij wegens de verandering, die nu gekomen is, opdat ze Christus' juk mochten afwerpen, en vrij zijn van het Woord en van de tucht, die hen verschrikten en pijnigden, en mogen nu tegelijk schrikkelijke eden zweren, en dronken drinken; en dat zal door sommigen uitgelegd worden, als een klaar bewijs van hun getrouwheid aan de regering; zij mogen nu, naar het voorbeeld van velen groten, in de lust van onreinheid wandelen, niets behartigen, dan hoe door alle middelen, rechtvaardige en onrechtvaardige, veel van de wereld te verkrijgen, en hoe het dan in hun lusten door te brengen; ook haten, en naar hun vermogen allen vervolgen, die niet met hen willen meelopen tot dezelve uitgieting der overdadigheid.

Nu gelijk ik dezen menigmaal in 't openbaar, met zo'n grote ernst en teerheid, als ik kon, gewaarschuwd heb, om te vlieden van de toekomende toorn; zo wilde ik hun nog verzoeken, een weinig stil te staan, eer zij naar de poel gaan, en enige weinige woorden te horen van een waarlijk liefhebbend vriend, die ik verzekerd ben, dat in de dag van 't groot oordeel zullen bevonden worden, te zijn een boodschap van de levende God.

Geloof u, dat er een God, of hemel, of hel is, of kunt u met al uw wil en macht de gedachten aan deze dingen uitschrapen uit uw slapend geweten? Of haat gijlieden God zodanig, dat omdat u Zijn schepselen bent, u zover op uzelf wraak wilt nemen, dat u zichzelf voor niemendal aan Zijn vijand, de duivel, wilt verkopen, om tot in alle eeuwigheid gefolterd te worden?

Ik ben ten hoogste verzekerd, dat niemand van u allen kan zeker zijn, dat u verworpelingen bent, en ik kan u een groter verzekerdheid geven, dan de vastigheid van hemel en aarde is, namelijk het bezworen Woord van Hem, Die leeft en regeert tot in eeuwigheid, dat indien u uw goddeloze weg wilt verlaten, en uzelf tot de enige Zaligmaker van verloren zondaars begeben, u geen verworpelingen bent.

O, wat voordeel hebt u, als u de gehele wereld gewonnen hebt, en al het vermaak, al de rijkdommen, en al de gunst daarvan, en u hebt uw onsterfelijke en kostelijke zielen verloren? Het is volstrekt onmogelijk, dat uw eigen hart u niet soms zou zeggen, daar zal bitterheid in 't einde zijn. Verteert niet de hoererij en dronkenschap het lichaam, en neemt ze niet het verstand weg, en laat een prikkel in het geweten? Kan iemand de vloek ontgaan, die de goederen, met valsheid of onderdrukking verkregen, brengen op de mens, en op al wat hij heeft, ja ook op zijn nakomelingen? Is het niet droevig, dat de satan de mensen kan aanzetten tot zweren, en vloeken, en lasteren, en uitspreken, 't geen hij zelf niet durft uitspreken?

En al was u vrij van alle uitwendige uitbrekende zonden; maakt niet een onvernieuwde staat, 't verzuim van geboden plichten, sabbatschending, en dergelijk kwaad, u onderworpen aan de toorn Gods, die staat te komen met vlamvend vuur, om wraak te doen tegen degenen, die God niet kennen, en 't evangelie niet gehoorzaam zijn? Misschien mag u denken, dat u nu al zo ver gegaan bent, dat er geen terugkeren aan is, en dat de wegen des Heeren zodanig zijn, dat uw gestalte daar niet mee overeenkomen kan? Maar hoe kan uw gestalte overeenkomen met branden, en nooit verteerd te worden in eeuwige vlammen, waar iedereen van al uw zonden zijn eigen bijzondere pijniging zal hebben? Hoe kunt u overeenkomen, met te wonen bij een eeuwige gloed? Of wilt u tot al uw andere goddeloosheid nog toedoen de wanhoop, en het versmaden van al des Heeren vriendelijke, luid roepende en langdurige nodigingen?

Wat zult gij antwoorden, indien de Heere hierna tot sommigen van ulieden zal zeggen: *Ik wilde ulieden beide genade en heerlijkheid gegeven hebben, indien u ze maar gezocht had, u wilde niet eens twee of drie kloppen aan Mijn deur geven; u wilde niet openen, als Ik menigmaal en lang aan uw deur klopte; door zo te doen hebt u uw eigen verwerping en verdoemenis onderschreven.*

Och, laat mij zoveel van allen, en van elkeen van u verkrijgen, voor al de moeiten, die ik in het prediken onder ulieden genomen heb, voor al mijn negen jaren verbanning van u af, voor al de gebeden die ik voor ulieden opgebracht heb, voor al de liefde, die ik ulieden toedraag, gelijk Hij weet, Die alle dingen weet: ja laat uw eigen zielen, en de liefde die u uw eigen welvaart hier en hierna toedraagt, het verkrijgen; of liever laat Hem Die al Zijn kostelijkste bloed te Jeruzalem voor zondaars gestort heeft, dit van u verkrijgen, dat u elkeen van ulieden een dag alleen wilt nemen, van de morgen tot de avond, nalatende van te eten of te drinken. en ulieden afzonderen in een stille plaats in een huis, of ergens naar enig deel van 't veld, daar u van alles gerust mag zijn, en hebbende van tevoren in de Bijbel zulke plaatsen gemerkt, die bekwaam zijn, om op zo'n tijd gelezen te worden, hebbende ook enigszins uw weg omtrent God, en Zijn wegen omtrent u onderzocht, zo stelt u daar voor Zijn aangezicht, bestedende uw tijd in belijdenis van de zonden, en in bidden om vergeving en genade, om Hem te dienen, en uw eigen zielen te behouden. En indien u, dat niet licht is te onderstellen, op zo'n dag geen toegang krijgt, zo volhardt nochtans in zo'n een oefening en verzoeken: want uw verlossing van de hel, en genieting van de hemel en van Gods gunst, zijn meer moeiten waard, dan u in al uw leven kunt nemen.

Nu, indien deze zo lichte en nodige raad zal verworpen worden, zonder dat ik tijd en plaats, maat en wijze voorschrijf, indien aldus het voorname oogmerk van enige tijd te nemen, om uzelf voor God te verootmoedigen en tot Hem te keren, wordt verworpen, zo neem ik werktuigen voor zon en maan, en voor alle schepselen, dat ik deze waarschuwing als een onderschreven dagvaarding heb gevestigd gelaten op de deur van

uw geweten, om voor Hem geroepen en geoordeeld te worden, Die gereed staat, om levenden en doden te delen op Zijn verschijning. en in Zijn heerlijkheid; wanneer nevens het getuigen over al uw zonden, van uw eigen geweten, en van al de schepselen, ik ook, als uw wettige leraar, gezonden om uw verzoening met God te bezorgen, zal verschijnen, om te getuigen, dat gijlieden goede waarschuwing hebt gekregen. maar dat u die verwierp, en immers de dood wilde verkiezen. Daarom terwijl het nog heden genoemd wordt, neemt de proef van Christus' juk. Dringt daar maar op aan bij Hem, en ziet, of Hij niet de vensters van de hemel zal openen, en regenen zegeningen en gerechtigheid over u. Hij is een rijk en liefhebbend Meester; verbindt uw harten eens aan Hem, en dan mag u de satan, en al de wereld zijn aanlokkingen en verschrikkingen uittarten, om u van Hem te trekken.

Mijn hart zou vrolijk zijn, zo ik, eer ik naar het graf ging, dat enigen van ulieden een nieuwe gang hebben aangevangen; en indien u inderdaad begint, u zult het niet kunnen doen verborgen zijn, het zal gehoord worden. Ik zal, zoveel ik kan, daarom bidden, en anderen verzoeken om daarom te bidden Het is niet nodig, woorden te vermenigvuldigen ik laat het bij u, zoals u het voor Jezus Christus zult verantwoorden, als Hij in de wolken zal komen.

2.

De tweede rang, is van diegenen, die òf ware genade hadden, òf schenen te hebben, en die al een eindweegs verder gingen dan anderen in een ordentelijke wandel, en in, de ingestelde godsdiensten, binnen- en buitenshuis, waar te nemen, maar die sinds de laatste verandering òf los en onheilig zijn geworden, òf zover zich gevoegd hebben met de verdorvenheden van de tijd, dat er niet één voetstap van hun vorige vastigheid en teerheid uit blijkt; maar zij worden met recht gerekend onder degenen, die gehoorzamen willen, al wat van een mens geboden wordt, al staat het direct tegen Gods wil, geopenbaard in Zijn Woord, en tegen hun eigen wettig bezworen verbintenissen.

Deze, als zij zich niet bekeren en beteren, zijn in een veel erger staat, dan die van de eerste rang; want hun oefening roept voor de wereld uit, dat zij wel eens zich tot Jezus Christus en tot Zijn wegen begaven, en enige liefde en achting voor Hem hadden, maar dat ze nu berouw hebben, dat ze ooit zo deden; want zij hebben iets in Hem gezien waarom zij oordelen, dat Hij niet waardig is, dat ze iets voor Hem zouden doen of lijden. Ik heb veel verzekerdheid dat de satan zo'n ingang verkregen heeft in sommige van deze, die eens een belijdenis hadden, en nu afgeweken zijn, dat ze nooit weer zullen vernieuwd worden tot bekering, maar dat ze erger en erger zullen worden, hebbende hun geweten dichtgeschroeid met een brandijzer. Och, dat mijn vrezes mochten voorkomen worden!

Maar ik heb goed vertrouwen, dat sommigen, die al ver gegaan zijn in deze koers van afval, eer zij van de wereld afgaan, God nog zullen verheerlijken door een vrije en volle belijdenis van hun vuile val. Ja, ik vertrouw, dat verscheidene ervan steeds met zich dragen een knagende prikkel; maar de vrees voor schaamte bij de wereld, en vrees van 's werelds verlies, maar och, welk een klein deel van de wereld heeft elkeen van hen, om dat te gaan stellen boven de gezegende Jezus Christus; die verhinderen totnogtoe hun afkomen van hun gevaarlijke weg.

Laat allen, die afgeweken zijn, en die niet gewillig en moedwillig verkoren hebben te blijven in tegenstand met God, en tegen Zijn rechtvaardige wegen, en tegen Zijn verdrukt volk; ik zeg, laat hen maar vergelijking maken van hun tegenwoordige staat met hetgeen hun staat tevoren was, en laat hen in 't binnenste van hun hart God antwoorden, welke van de twee zij best keuren? U had aanmoediging boven velen,

omdat de Heere drie of vier van die vergadering bekwaam maakte, en het waren maar jongens, om liever geseling en verbanning blijmoedig uit te staan, dan van hun eerste gronden en oefening af te wijken, en de meesten van die zijn nu in een betere uitwendige staat, dan te voren; deze zullen tegen ulieden getuigen zijn, indien u niet intijds u openlijk begeeft tot u vorige belijdenis.

Ik heb de onderschrijvingen van 't verbond nog bij mij, van al de mensen, welke van onze gemeente waren; gewis, niet alleen dat papier, maar ook de handen van al de mannen en vrouwen, die tot God opgeheven waren, in 't Verbond te bezweren, na het voorlezen van de plechtige erkentenis van zonden, en van verbintenis tot plichten; die handen, omdat ze eeuwig zullen duren, zullen eeuwigdurende getuigen wezen, óf voor u, óf tegen u.

U hebt waarschuwing gekregen, dat zulke beproevingen, als sinds gevolgd hebben, zouden komen; en u scheen er tegen gesterkt te wezen. Gedenkt de aanspraak, die ik tot ulieden deed, 's maandags na het laatste Avondmaal, waarin ik, voorgissende wat kort daaraan volgen zou, enigermate mijn afscheid van ulieden nam. U scheen toen enigszins bewogen te zijn, en te besluiten, dat u op alle gevaar zoudt blijven bij de zaak Gods; gijlieden scheen wel te lopen; wie of wat heeft u verhinderd, dat u der waarheid niet zoudt gehoorzaam zijn?

Misschien zijn er weinigen of geen in het gehele land, die in alle punten het Verbond met God gehouden, en niet enige gelegenheden tot hun plichten verzuimd hebben; de goede God zal zulken vergeven, wanneer zij zien de plaag van hun hart en zich tot Hem keren. Maar zich te voegen in de koers van afval met diegenen, die dat Verbond hebben bezworen; een ingedrongen huurling te begunstigen, en zich met hem te voegen, in hetgeen zij godsdienst noemen; ja te zitten en te drinken met hem, die wettig en naar verdiensten in de ban gedaan was, door de kerk van Schotland: te onderhouden heilige dagen, van mensen ingesteld; zich te onttrekken aan de gemeenschap en de samenkomsten van degenen, die in enige trap nog blijven in hun oprechtheid; dit zijn zulke grove en rechtstreekse verbrekingen van de eed Gods, dat ze niet van iets anders kunnen voortkomen, dan van een vreselijke verlaten van God, van de voorkeur van de wil van de mens, boven de wil van de levende God, en de voorkeur geven aan 's werelds gemak en slecht voordeel, boven de zaligheid van uw onsterfelijke zielen. Ik ben ten volle verzekerd dat u voor de Heere niet durft zeggen, dat al was de vrees van het ongemak, door een mens toe te brengen, geheel weggenomen, evenwel het geweten van God te gehoorzamen u zou laten doen, gelijk u nu doet. Indien u zeker wist, dat u binnen tien dagen door de dood uw rug naar alles hier zoudt wenden, zoudt u het niet betamelijk oordelen, dat beide, God en de wereld een verandering in u zagen, in het verlaten van uw tegenwoordige weg? Nu hebt u geen zekerheid van een dag.

Denkt menigmaal aan Christus' woord, dat, zo wie Hem verloochenen voor de mensen, Hij hen verloochenen zal voor Zijn Vader. Het is onmogelijk, 't is ten enenmale onmogelijk, een discipel van Jezus Christus of een erfgenaam van de heerlijkheid te worden, zonder een besluit, van alles, zelfs het leven, om Zijnentwil te verlaten, wanneer Hij er toe roept. Ik vrees zeer, dat wanneer het geweten van enigen van u zal ontwaken, u bezwaarlijk zult bewaard worden van enige trappen van wanhoop. Komt af, komt af bijtijds; wees niet bevreesd noch beschaamd, om tegen uzelf en tegen de boze koers van de wereld te getuigen; geeft God de eer, verkrijgt vrede voor uw geweten, sterkt de handen, en verblijdt de harten van degenen, die God zoeken; u weet

niet, of niet, indien u uitstelt, uw ontwaken zal komen, nadat de deur gesloten is, en dat er dan geen tijden van verkoeling zullen wezen van het aangezicht des Heeren.

Wat aangaat die arme en ellendige mens, die ulieden opgedrongen is, haat hem niet, en verongelijkt hem niet; bidt liever voor hem, en gebruikt middelen, opdat hij, indien het mogelijk is, tot zichzelf komt; maar volgt hem niet op, begunstigt hem niet, noch voegt u niet met hem; gijlieden kunt licht gevoelig zijn, dat hij geen gezant van de Heere is tot uw geestelijk goed, maar een strik en verharder van ulieden in ongeoorloofde wegen. Ik mag op goede grond van het Woord Gods zeggen en vaststellen, dat, tenzij er een genadige verandering gewerkt wordt, beiden, hij en allen die hem volgen, eeuwig zullen verloren gaan.

Nu de Heere Zelf, Die het alleen kan doen, opene uw ogen om het gevaar van uw weg te zien. Hij drijve u aan, en make u bekwaam, om enige tijd in het geheim voor Zijn aangezicht te treuren en te wenen, en om openlijk getuigenis te geven, naardat de gelegenheid zich aanbiedt, voor het aangezicht van goede en kwaden, dat u wedergekeerd bent tot uw vorige belijdenis; dan zal er van geen van uw overtredingen gewaagd worden aan ulieden.

3.

De derde rang, is de kleine handvol van degenen, die in zo'n boze tijd gearbeid hebben, om hun klederen rein te houden; aan wie het gegeven is in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook te lijden, of immers zich voor al het lijden open te leggen om Zijntentwil. Grote oorzaak hebt gijlieden, om de Heere te danken, en ik met vele anderen zullen ons voegen met u, die Zijn heilige Naam looft, dat hoewel u maar kleine kracht hebt, u nochtans Zijn Woord begeert te bewaren, en Zijn Naam niet te verloochenen. U hebt bevonden, en u zult het nog bevinden, dat Christus aan u niet ten achteren zal zijn, en dat Hij in uw schuld niet slapen zal. Ik vertrouw dat uw vertroosting overvloedig zijn, ver boven uw vrezen, of gevaarlijkheden, of lijden; uw honderdvoud gaat vast voor heen voor u, en de uwen, in de bank van de hemel, waar meer dan een honderd in de interest is tegen één.

Christus werd eens in dit land erkend als Koning, zodat Zijn wetten in Zijn Woord de enige regel zouden zijn in 't stuk van leer, godsdienst, tucht en kerkregering; en hiertoe hadden zich allen verbonden door een eed, van de hoogste tot de laagste. Nu is de afgezworen bisschoppelijke regering weer ingebracht. Christus' getrouwe dienstknechten zijn uitgeworpen, huurlingen zijn in Zijn huis ingedrongen: de gehele beschikking over kerkelijke zaken, personen en vergaderingen is door de akte van supre-maatschap, of opperheerschappij, gebracht tot het enige goedvinden van een sterfelijk schepsel; en de vervolging is gericht tegen allen, die niet meegaan in die afval, en meinedigheid: is dan niet het lijden gevestigd op zo'n gewichtig verschil, als er ooit was, sedert de grondlegging van de wereld?

Het minste punt van Christus' koninklijk voorrecht is niet alleen het lijden waardig, maar het is meer waard, dan de eeuwige zaligheid van al de uitverkorenen.

Wees niet bevreesd; Hij die als gekroonde Koning op de berg Sions zit, weet heel goed, hoe Hij Zichzelf rechten zal; niet alleen een aanraking van de ijzeren staf in Zijn hand, of van het zwaard, dat uit Zijn mond uitgaat, maar ook een zuur gezicht, en een opslag van Zijn oog, kan al de potscherven van de aarde in stukken breken: Hij zal verschijnen tot uw blijdschap, en zij zullen beschaamd staan. Deze wolk van tegenstand tegen Zijn werk zal verstrooid worden, gelijk vele anderen voor deze verdreven zijn. Hij neemt

alleen een proef, wat elk nu doen zal. En niet alleen zal de boosheid van de vijanden, maar ook de zwakheid van enige van de Zijnen ontdekt worden. Hij wil de tegenstanders van Zijn werk Zich een weinig tijd laten vermaken, alsof zij hun werk uitgevoerd, en beide de waarheid en Godzaligheid uitgeroeid hadden. En Hij wil de Zijnen gebracht laten worden tot een noodzakelijkheid, aan de ene zijde, om een werkzamer geloof te oefenen, hangende zuiver en vast aan Hem en aan Zijn Woord, en aan de andere zijde om dieper verootmoediging, en ernstiger bekering en verbetering te betrachten. Maar Hij heeft Zijn gezette tijd, wanneer Hij zal opwaken als een Held, en Zijn paleis, zoals ik hoop, zal bouwen in dat land, met een toevoeging van meer heerlijkheid, dan er ooit tevoren in was.

Wat u aangaat, ik wilde u over twee of drie dingen wel enige vermaning, en waarschuwing geven.

1. Het is niet genoeg, in het tegenwoordig verschil goed gevestigd te staan: maar gijlieden moet trachten heilig te zijn in al uw wandel, en schijnen als lichten onberispelijk en onnozel, als kinderen Gods, onstraffelijk in het midden van een krom en verdraaid geslacht. Een afgod in 't hart gehouden, of een vlek in het leven, zal in het eind een vreselijke ontdekking maken van ongezondheid en onoprechtheid; laat de liefde en vrees van God zichtbaar zijn in heel uw gedrag, voor allen die op u zien, zo zult u zeer nabij komen, om zelfs de tegenpartijder te overtuigen van de dadelijkheid van uw godsdienst.
2. Merkt goed op; deze strijd is nog niet ten einde; u hebt tot den bloede toe niet tegengestaan; u weet niet, welke beproevingen u nog mogen overkomen; houdt uw wapenrusting aan; sterkt uw voornemen, om uzelf, en al wat u hebt, om Zijntwil te verloochenen; houdt u gedurig nabij, en altijd in goede overeenstemming bij de overste Leidsman van uw zaligheid; en vreest niet, dat u niet overvloedig zult geholpen, en geleerd worden, wat te zeggen, wat te doen, en hoe te lijden.
3. Indien de Heere wegens zo'n vreselijke afval, en verbondsbreking, benevens de schrikkelijke geestelijke oordelen, die reeds uitgestort zijn, een algemene zwarigheid in dat land zal zenden, als zwaard, pest, of dure tijd, zo wilde ik bidden en hopen, dat u verborgen zoudt mogen zijn; maar indien enige van deze plagen iemand van ulieden zullen raken, zo murmureert niet, want uw zonden mochten nog meer over u brengen; het is veel, indien u uw zielen tot een buit krijgt.
4. Houdt steeds uw samenkomsten tot bidden, en onderlinge opwekking; roept sterk tot God; ieder van ulieden in 't geheim, zo zullen uw samenkomsten niet dor en sleurachtige zijn; slechts weinig worstelaars kunnen helpen, om God in 't land te houden; Hij is niet gewillig om weg te gaan, indien iemand Hem maar houden wil. Zoekt bekering voor 't land en voor uzelf; verzoekt standvastigheid voor degenen, die staan, en herstel voor degenen, die uitgegleden of gevallen zijn. Laat mij enig klein deel hebben in uw gebeden, opdat ik mijn loop met blijdschap mag voleindigen, en steeds vruchten voortbrengen in de ouderdom. Verzoekt van de Heere rechte ijver, wijsheid, en teerheid, om met enige van uw burens te handelen, die weleer voor Hem verschenen, en nu afgeweken zijn; indien u op enige van hen vermengt, zo laat ze toe tot uw vergaderingen. Nu de Heere geve u verstand in alle dingen

Ten derde.

Wat nu belangt de staat van de Kerk, en van 't werk Gods in dat land; u kunt gedenken, dat hoewel ik niet vermeden heb, naar mijn geringe mate, en naardat de gelegenheid voorkwam, en de noodzakelijkheid vereiste, mijn gevoelen bekend te maken aangaande

de openbare zaken, de gevaarlijkheden, en de plichten van de tijd; ik nochtans niet zeer veel op zulke dingen pleeg te staan, als niet zeer genegen, noch bekwaam zijnde tot het redetwisten, en hebbende door menigvuldige ervaringen bevonden, dat zo vlug als iemand ingewonnen was, om Christus in waarheid te omhelzen, en de godsdienst ernstig ter harte te nemen, hij in 't algemeen uit een natuurlijk grondbeginsel terstond gezond werd in de verschillen van de tijd. En in de tegenwoordige toestand, zouden verscheidene dingen eerder schijnen te raden tot stilzwijgen, omdat onze tegenwoordige staat waarlijk eerder behoort stof tot klagen en droefheid voor de Heere te zijn, dag en nacht, alleen, en in gezelschap, dan stof tot samenspreking met elkaar; en omdat het zeer zwaar is, vrijmoedigheid te gebruiken, en sommigen niet te mishagen die men zeer onwillig zou vertoornen, en omdat ik boven al de mensen die leven, de minste reden heb van te denken, dat ik mijn licht tot een regel van een andermans licht zou mogen aanbieden. Maar als ik aanmerk, dat ik als een, hoewel zeer onwaardige nochtans, die opdracht heb van Jezus Christus, als een afgezant van Hem aan Zijn volk, binnenkort voor Hem sta rekenschap te geven van mijn handeling in dit gezantschap, zo kan ik niet ontwijken, het licht, dat ik oordeel van Hem ontvangen te hebben uit Zijn Woord, aangaande de tegenwoordige zaken van de Kerk, tot ulieden uit te brengen, als voor Zijn aangezicht, in zo grote eenvoudigheid en oprechtheid als ik kan.

En vooreerst, ik behoef niet lang er op te staan, in te verklaren, dat niettegenstaande al wat nu enige tijd terug gebeurd is, en niettegenstaande al de tegenwerpingen tegen 't werk van de hervorming, die allen reeds voor dertig jaren voorgesteld en beantwoord zijn; ik nochtans, en dat gehele land, en de nakomelingen na ons voor de Heere verbonden staan, om aan te kleven aan 't nationaal verbond, aan het plechtig eedverbond, en aan alle delen en trappen van hervorming en eenvormigheid, waar wij toe gekomen waren.

Ook wil ik niet verzwijgen, dat hoewel ik mij daarna onttrok van de samenkomst van de protesterende partij, toen ik bemerkte, dat de zaak scheen te strekken tot een gezette scheuring, ik nochtans, na zo'n nauwkeurig onderzoek, als ik kon maken, geen beschuldigingen heb, maar eerder goedkeuring, wegens dat ik mij in 't begin in het rechtsgeding voegde tegen de weg, die ingeslagen werd in het jaar 1651 en daarna, om de kwaadaardige vijanden van 't werk Gods in te brengen in de raadsvergaderingen, en in de plaatsen van bewind. Ik ben niet gewillig, in zulke as te roeren, och of het vuur was uitgeblust en vergeten! En ik weet, dat sommigen vrome mannen, in een dag van grote duisternis en ellende, datgene deden, dat zij oordeelden voor die tijd een plicht te zijn. Doch wanneer ik let op onze vorige verbintenissen tot het tegendeel, en merk, dat de gronden en beweegredenen van die handel noodzakelijk moeten terugkeren, tegen vorige pogingen, van het leger te zuiveren, en tegen de tegenstand, die wij gedaan hebben tegen de onwettige verbintenis in 't jaar 1648, ja tegen de plechtige eed en verbond, en bijgevolg tegen het laatstleden werk van hervorming, ja, tegen de hervorming van het pausdom af. En dat de menigte van de kwalijk genegen leraars van 't land, waarvan sommigen, hoewel ten onder gehouden, mochten in iedere algemene synode gemerkt zijn geweest, zelfs al van 't jaar 1638, zich zo natuurlijk voegde, om de partij uit te maken; zo oordeel ik, dat die richtingen geen kleine stap van de afval van de Kerk zijn geweest.

Ik kon waarlijk gewent hebben, dat er aan beide zijden meer gematigdheid en meer dadelijke pogingen tot vereniging in de Heere hadden gebruikt geweest; maar ik was ook overtuigd dat die laatste droevige verandering in enig opzicht tijdelijk van de Heere gezonden was, opdat getrouwe leraars en belijders liever zouden lijden door de

bisschoppen, dan door de kerkelijke gerichten, dat naar alle waarschijnlijkheid kort daarna zou gevolgd zijn, ja, in sommige plaatsen al reeds begonnen was. En het is zeer droevig, dat wanneer de tijd het noodzakelijke gevolg van die gangen heeft aan 't licht gebracht, nochtans weinigen of geen van hen, enige droefheid en berouw daarover betuigd hebben.

Behalve de klare betoningen van de krachtadigheid van 't Evangelie, in zondaren te bekeren en te bevestigen, dat in de Kerk van Schotland also ogenschijnlijk is geweest, als in enige gereformeerde kerk, behaagde het de Heere, van 't begin af aan, een stuk van dienst in de hand van Zijn dienstknechten in dat land te stellen, dat zo onmiddellijk niet geëist is van de handen van enige andere kerken; te weten: gelijk er voor Christus' profetisch en priesterlijk ambt is geredetwist en geleden, daarin opgeklaard, zo moesten zij staan en strijden voor Zijn koninklijk ambt, dat Hij niet alleen inwendig een geestelijk Hoofd is voor Zijn verborgen Kerk, maar ook uitwendig een geestelijk staatkundig Hoofd voor het staatkundige lichaam van de zichtbare kerk van de belijders, en haar enige Wetgever om haar te bekleden met inwendige macht, om tot de godsdienst samen te komen, en opdat de kerkdienaars, door Hem gesteld, zouden samenkomen, tot oefening van de tucht en tot verordening van de zaken van Zijn huis, zodat geen plechtigheid of vond van mensen, die hun indruk missen, mag gebracht worden in Zijn godsdienst: geen kerkdenaar mag in Zijn huis gebracht worden dan alleen zulken, die Hij in Zijn Woord geordineerd heeft. En hoewel Zijn dienstknechten, en het volk, zich omtrent Gods instelling van 't magistraatschap, in de plaats waar zij leven, zo moeten gedragen, als enige andere onderdanen, en geen eerbied of gehoorzaamheid, die hen toekomt, aan hen weigeren; nochtans zijn ze in hun samenkomsten en bedieningen niet ondergeschikt aan, noch afhankelijk van enige burgerlijke macht. Deze en dergelijke andere waren de punten die bevestigd zijn, en waarvoor geleden is door de beroemde helden van deze kerk, door Mr. Knox, Mr. Welsh, Mr. Bruce, en vele anderen, die nu blinken in de heerlijkheid.

En hoewel er in vorige tijden verscheidene droeve dagen van afval van leraars zijn geweest, gelijk in 't jaar 1584 en op andere tijden, nochtans, omdat er nooit zo'n zwart uur en kracht van de duisternis was, als er nu op ons gevallen is, zo zal ik in de tweede plaats enige bijzonderheden aanraken, om welke ik oordeel, dat u en ik en vele anderen, reden hebben, om bitterlijk voor de Heere te treuren.

Vooreerst.

Dat in 't begin van deze zware afval, zo'n laffe bloheid op allen in 't algemeen viel, dat er niet één getuigenis van enig kerkgericht in Schotland gegeven werd aan de zaak Gods, en tegen de schrikkelijke schending van een bezworen verbond; ja, sommigen hebben zozeer met opzet getuigenissen verhinderd, alsof zij er toe gehoord waren, van welke sommigen voorgaven, dat het geen bekwame tijd was, en wanneer er een bekwame tijd kwam, en zij er zelfs toe aangedrongen werden door de hoge macht, ontweken zij het evenwel. Het was eerst en laatst de schuld van degenen, die de overtuiging op hun hart hadden, dat ze de plicht verzuimden, wegens gebrek dat anderen niet mee willen doen. Ware ijver voor de eer van onze Meester, of het gedenken aan onze rekening voor Hem, diende ons tot een andere soort van vrijmoedigheid opgewekt te hebben; wij zouden zo simpel en stom niet geweest zijn, in zaken van ons eigen belang; het gezicht van 't gevaar van de vader, brak eens een zoon zijn tongriem, die van zijn geboorte af stom was geweest. Het is waar, de Heere bezorgde Zich een dadelijk getuigenis van sommigen, wier benen voor de zon tot getuigen hebben gestrekt, en nog tot getuigen. Maar helaas! Dat wij niet iets

ondernamen te doen, tot Zijn eer, tot onze eigen vrede, ten goede van de nakomelingen, ja ook zelfs tot het ware goed en stichting van onze tegenstanders! Wij behoren niet alleen diep verootmoedigd te zijn, en veel en lang te handelen met God om vergeving van zo'n nalating; maar wij moeten ook ernstig genade en kracht verzoeken, om enige bekwame gelegenheid aan te grijpen, om zo'n verlies te vergoeden.

Ten tweede.

Dat sommigen van die predikanten, die door de oppermacht waren afgezet van hun ambt, zichzelf ook enigerwijze van 't ambt onthielden, alsof zij van alle ambt ontlast hadden geweest; daar nochtans degenen, die enige vrijheid hebben van een onderdaan, en die hun voeten en tong los hebben, liever behoorden aan te houden tijdig en ontijdig, en van huis tot huis te onderwijzen en te waarschuwen jongen en ouden, 't zij die tevoren onder hun bediening waren, 't zij elders overal, naardat de gelegenheid zich aanbood.

Het is waar, niemand is nu een apostel; maar de leraars hebben dezelfde bediening die de apostelen hadden om de kudde van Christus te weiden; en zij worden voornamelijk, en in de eerste plaats, gegeven, niet aan een bijzondere gemeente, maar aan de algemene zichtbare kerk; weinigen van de apostolische mannen hadden of zulke kerken en preekstoelen, om in te prediken, of een gevestigd onderhoud. Liefde tot Christus, en liefde tot de zielen van het volk, die in onwetendheid en ongehoorzaamheid verloren gaan, moest de liefde tot rust, en de vrees voor gevaar, en de afgod van vleselijk voorzichtigheid uitbannen. Hoewel iemand om zichzelf en zijn huisgezin staande te houden mocht gaan bedenken de geneesmiddelen, of bewerken het land, of begeven zich tot een ander ambt; nochtans moet hij gedenken, dat de predikdienst zijn voornaam ambt is, en dat hij zich in het aannemen van dat ambt, voor God verbonden heeft, vlijtig en getrouw daarin te zijn. Sommigen hebben wel gepredikt uit de vensters van de gevangenis; sommigen hebben hun eigen cipiers bekeerd. Het zou te wensen zijn, dat een predikant in alle plaatsen, in alle gezelschappen, ten allen tijde bezig was, omtrent iets van zijns Meesters werk; zo zal hij eindelijk dat woord horen: wel gij goede en getrouwe dienstknecht. Laat ons met de Heere in gebeden handelen, dat Hij met de harten van al Zijn dienaren handelt, en dat Hij hen in Zijn oogst uitstoot; gelijk ik hoop, dat sommigen, die in die plicht wat gebrekkelijk schenen te zijn, reeds begonnen zijn, zichzelf op te wekken; en anderen zullen op 't gezicht van de gangen van de tijd, en van het volk hun noodzakelijkheid en gewilligheid om te horen, nog overvloediger daarin zijn.

Ten derde.

Dat, nadat de verwoesters van de erfenis van de Heere, het werk van de hervorming tot de grond toe gelijk gemaakt hadden, en niet alleen aan zich genomen hadden de rechten, die God aan Zijn knechten verleend heeft in de regering van Zijn huis, maar ook zover als schepselen kunnen doen, Zijn koninklijk voorrecht overweldigd en aangematigd hadden en geheel niet verbergende de strik, maar hun tekening door de brief aan de raad en door de acte ervan ontdekt hadden, dat ze de bediening van 't Woord geheel afhankelijk wilden hebben van de burgerlijke macht en opperheerschappij, evenwel enige leraars aangenomen hebben, 't geen zij noemden een indulgentie (vergunning) van hun predikdienst, zonder enig openlijk getuigenis, of van hun aankleving aan de eed Gods, en aan 't werk van de hervorming, of tegen deze overweldigingen. Och, dat ons hoofd water ware, en onze ogen fonteynen van tranen, om dag en nacht te bewenen zo'n smaad, als de Zoon Gods is aangedaan, en dat zonder een getuigenis, alsmede om te beklagen zo'n schande, als geworpen is op de kerk van Schotland! Onze vaders hebben

om veel minder zaken tegen de machten van de aarde gestreden en getwist, opdat de waarheid van het Evangelie bij ons zou mogen verblijven; en menen wij, dat onze Heere en Meester niet machtig is, Zijn Eigen zaak te handhaven?

Ik heb grote liefde voor de meeste van die mannen, die ik meen, dat een prikkel in hun hart mogen hebben, wegens het verzuim van die bekwame gelegenheid. Evenals een Petrus en een Barnabas te eniger tijd tot veinzen, en door een veinzing vervoerd kunnen worden van hun plicht. De goede naam van de predikdienst behoort ons lief en dierbaar te zijn, maar de goede naam en achting van onze Meester, en van al Zijn belang, behoort ons liever te zijn, dan alle andere dingen. De bediening van het Evangelie is waarlijk een grote weldaad; maar daar is geen hindering, waarom men de bediening van het Evangelie niet had kunnen hebben, en nog niet kan hebben, zonder een preekstoel en een traktement. Het is een kwalijk gemaakte koop, waar de ene partij klare winst krijgt, omdat de sleutelen van Christus' huis eniger wijze aan hen overgegeven worden, en de andere partij is onzeker, of God een predikdienst zal zegenen, die door zo dure prijs gekocht is.

Indien enige leraars een hand hebben gehad in die vergunning te verzinnen of te bezorgen, zo stel ik voor vast, dat ze de ellendige Kerk van Christus in dit land meer kwaad gedaan hebben, dan al de bisschoppen en al hun huurlingen; en indien zo'n vergunning (verlof en toegeving om te prediken) werd aangeboden aan, en aangenomen van alle predikanten van het land, zonder een openlijk getuigenis, ik zou het aanzien als het allervreselijkste voorteken, dat nog gezien is, van des Heeren gehele verlaten van het land.

Het verschil is nu niet over de bisschoppelijke regering en over de plichtplegingen, maar of Jezus Christus Koning is van Zijn Eigen Kerk, die Hij met Zijn bloed gekocht heeft? Dan of de Leviathan van de opperheerschappij alles zal inzwelgen? Aan welke het al evenveel is, of het de bisschoppen dan of het de ouderlingen onder zijn dienst heeft; alleen moet het regeren naar zijn eigen goedvinden, zonder tegenspraak, en brengen nog meer en meer vruchten voort van alle goddeloosheid en onheiligheid.

Een predikant, die waarheden kan prediken, die niemand in twijfel trekt, en stil voorbij gaat, en niet aanraakt dit groot verschil, of zo duister daarvan spreekt, dat hij niet begeerd verstaan te zijn, in 't geen hij er van ontdekt, van hem zou ik niet durven zeggen, dat hij in deze een getrouw gezant van Jezus Christus is. Gewis, indien zijn eigen goede naam geraakt was, hij zou op een meer stekende wijze spreken; nu, de eer van Zijn Meester behoorde boven zijn eigen goede naam te gaan. Enkel niet overeen te komen met de schikking die voorgesteld wordt, is geen genoegzame blijk van getrouwheid op zo'n tijd. De satan acht de bisschoppen, noch degenen, die hen in die hoogheid gesteld hebben, noch degenen die hen volgen, voor een grote winst. Maar de uitgestoten leraars, en de getekende belijders, zouden een grote prijs voor hem zijn; en ik verzeker mij, laat hem zo hard ziften als hij kan, hij zal er geen krijgen, die Christus toe behoren.

O, hoe droevig is het, dat sommigen, om mensen te behagen, ja zelfs om die omverwerpers van het ganse werk Gods te behagen, aan een kant gelegd hebben dat nuttige deel van hervorming en eenvormigheid, het verklaren van de Schrift voor de predikatie; dat tevoren tot zoveel stichting in 't werk gesteld is; en andere verkreupelen het zo, dat het goed zou zijn, als ze het nalieten. De verontschuldiging die men maakt, wegens de korte dagen van de winter, of wegens de zwakheid van iemands lichaam, kan wel dienen voor iemand, om vrij de lectuur (de korte opening van een deel van de Schrift) en de predikatie korter te maken, maar het op zo'n voorwendsel af te leggen, inzonderheid omdat het enigerwijze een geval van belijdenis is, vrees ik, zal niet goedgekeurd worden voor de rechtvaardige Richter. Indien men zegt, beter het prediken

te hebben zonder de lecturen (de korte verklaring van de Schrift voor de prediking) dan geheel geen prediking te hebben; dat is waar, indien er een natuurlijk (physicum) hinderblok is in de weg van het lezen, of indien al het prediken door de Heere zou verbonden geweest zijn aan zo'n preekstoel. Maar als de mensen onze vrijheid komen verspieden, die wij in Christus Jezus hebben, opdat ze ons tot dienstbaarheid mogen brengen, en zij ons gewinnen wilden, om de een na de ander van hun lasten op te nemen, dan behoren wij zelfs niet een uur plaats te geven door onderwerping aan hen; want door zo'n bewijsvoering zou het ook beter zijn, prediking te hebben, zonder ooit Jesaja aan te halen, dan geen prediking, beter het preken te hebben zonder te gewagen van het besluit van de verkiezing, of van de toegerekende gerechtigheid, dan geheel geen preken.

Helaas! de Heere heeft over ons uitgestort de geest des diepen slaaps, en heeft onze ogen gesloten, onze profeten, en onze regenten en de zieners heeft Hij verblind. Och, wat een diepe wond was het in mijn hart, als ik hoorde van een predikant, die ik oordeel, dat zeker ware genade en bijzondere gaven heeft, dat hij zover zich voegde met de koers van de tijd, dat hij een heilige dag hield, die van mensen ingesteld is, en dat hij dronk omtrent de vreugdevuren. Wat zal het einde nog van deze dingen zijn? Wat zal 't zijn, wanneer God het geweten zal opwekken? Onze leraars waren onze heerlijkheid, en ik vrees, ook onze afgod; en de Heere heeft de hoogmoed van onze heerlijkheid verontreinigd.

Geen van ons, die hier zijn, en die niet vergenoegd schijnen met enige dingen, die thuis geschieden, missen overtuiging van onze eigen zware misdragingen; en 't is waarschijnlijk, dat indien wij thuis waren geweest, wij erger zouden gedaan hebben dan enigen. Indien het mogelijk zou zijn, ik wilde wel graag zo voor Christus en Zijn interest spreken, dat ik niet enig persoon mocht als een steek geven; maar Levi's plicht en zegen ligt op een andere wijze. Ik belijd voor u, hoewel ik een dadelijke verontschuldiging heb, wegens mijn onbekwaamheid om te redetwisten, en te redekavelen, zonder dat het voorstellen van ons gevoelen al te meesterlijk schijnt, dat ik nochtans een besef heb, dat mijn niet-schrijven aan enkele vrienden, de schuld van sommige dingen, die gedaan of gelaten zijn, meer de mijne maakt, dan de hunne.

Och, dat er een dag was, wanneer wij allen, 't zij samen, 't zij alleen, zonder op iemand af te stuiten, en te zien, dan op onszelf, mochten rouwklagen met de rouwklacht van Hadadrimmon in het dal van Megiddon! Die dag zou ik aanzien, als Schotlands grote verlossing; ja, wij moeten het zeer ernstig van de Heere verzoeken, en arbeiden daartoe, opdat het hele gros van 't volk, en ook degenen, die de afval hebben aangevoerd, bekering mogen krijgen. Zo zouden wij voor de wereld een groter wonder zijn van Zijn weergalozе barmhartigheid, dan wij nu zijn van een schielijke en schandelijke afval. En vele zulke wonderen kan Hij werken, indien het Hem gelieft; en wij mogen onderstellen, dat Hij ze werken zal, indien er worstelaars waren om zo'n zegen; maar ook dat is Zijn Eigen gave. Hem zij alle heerlijkheid tot in eeuwigheid.

Ten vierde.

Tot besluit zal er verwacht worden, dat ik ulieden allen enige besturingen geef, hoe in zo'n tijd te wandelen. En ik zal ze u voorstellen, zoals zij in mijn gedachten komen.

1. Eerst. In alles en boven alles, laat het Woord Gods uw enige regel zijn, Jezus Christus uw enige hoop, Zijn Geest uw enige Leidsman, en enig eind.
2. Ten tweede. Ziet toe, dat iedereen van u God in eenzaamheid elke dag dient, 's morgens en 's avonds ten minste; leest iets van Zijn Woord, en roept Hem aan door 't gebed; en zegt Hem dank; indien u wat engte hebt door bezigheid, 't is niet zozeer

de lengte van uw gebed, waar Hij op ziet, als wel de oprechtheid, en de ernst van het hart. Maar verzuimt de plicht niet; en indien u bent, waar u niet gehoord kunt worden, zo spreekt luid; soms is dat een groot behulp; maar doet het niet, om door anderen gehoord te worden; zingt ook een psalm, of een gedeelte van een psalm; u kunt er tot dat einde enige van buiten leren.

3. Ten derde. Tracht de gehele dag door, de Heere altijd voor uw ogen te stellen, als tegenwoordig, om op u te letten, en u tot iedere plicht te sterken; en ziet dan, eer u slapen gaat, alles over, hoe de dag is doorgebracht geworden.
4. Ten vierde. Degenen, die huisgezinnen hebben, tot die zeg ik: richt de godsdienst op in uw huisgezinnen, zozeer als u Gods toorn zoudt willen ontgaan, die uitgestort zal worden over de huisgezinnen, die Zijn Naam niet aanroepen.
5. Ten vijfde. Als de gelegenheid voorkomt, van dat enig vroom leraar nabij komt, en kan gehoord worden, zo verzuimt die gelegenheid niet. En gaat op 's Heeren dag, waar u het Woord oprecht kunt horen prediken door een gezonden leraar, die getuigenis wil geven tegen de zonden van de tijd, zonder dat ik vrees, dat de Heere de zegen niet zenden zal, hoedanig ook de gaven van de leraars mogen zijn. Oxnam is niet veraf van uw plaats, en ik hoop, dat Mr. Scott zich verklaart, en zal verklaren voor de bezworen hervorming, en getuigenis geven tegen de tegenwoordige afval. Maar ik durf u niet gebieden, iemand te horen van de ingedrongen huurlingen, die zij Curats noemen. Ik weet wel, dat enige vrome lieden ettelijke ervan gehoord hebben, of nog horen: maar ik geloof, indien alle vrees van in ongemak te komen, weggenomen was, zij zouden anders doen. Indien er geen gelegenheid is voor een openbare samenkomst, of indien u er niet naar toe kunt gaan, zo heiligt de dag des Heeren in uw huisgezinnen, of immers elk van ulieden in uw eigen hart.
6. Ten zesde. Geeft de wereld geen gelegenheid, om te zeggen, dat u uw beroep verzuimt, of dat u zich bemoeit met de zaken van een ander, of dat u enige dubbelheid hebt in uw wereldse handel; een getrouw gedrag, vrij van gierigheid, is een groot sieraad voor de belijdenis.
7. Ten zevende. Draagt zorg voor uw kinderen, dat ze leren lezen, en dat ze Bijbels hebben, zo vlug als zij die kunnen gebruiken; en neemt ze met u, om het gepredikte Woord te horen; en onderricht hen zelf daarom te naarstiger, omdat de openbare middelen schaars zijn.
8. Ten achtste. U die enige ledige tijd hebt; leest enige goede boeken, waardoor u in kennis en genegenheid ten goede vorderen kunt. Leest nu en dan de verbonden, de belijdenis van het geloof, en de grote catechismus, en het traktaatje, dat erbij gedrukt is; ik wilde u aanbevelen de geschriften van Mr. Durham, en Mr. Binning, en Mr. Willem Guthry, en Mr. Andreas Gray, inzonderheid Mr. Rutherfords brieven, ik hoop dat ulieden binnenkort met meer exemplaren ervan zult voorzien worden. Gelijk mede enige goede boeken van Engeland komende, als Mr. Alleine, of dergelijke; ik durf u Baxter niet aanbevelen; hij is een gevaarlijk man. Laat Chasters en Standhil enige zodanigen kopen, naardat ze kunnen, en laat ze die aan anderen uitlenen, om te lezen.
9. Ten negende. De gedachten die u hebt van het werk van deze tijd, beproeft die goed aan het Woord; en brengt ze menigmaal voor God door 't gebed: en 't geen u alzo bevestigd krijgt, laat u daar niet licht aftrekken; al mochten enige predikanten van een tegenovergesteld gevoelen zijn; want in deze dagen hebben verscheidene van 't gewone volk een klaarder licht, en een vaster beoefening, dan sommige leraars. Maar wees niet trots, of eigenzinnig in uw eigen gevoelen.
10. Ten tiende. Ziet alleszins wel toe, dat u niet afgetrokken wordt tot een verachting van de predikdienst of predikers, in welke iets van God waarlijk blijkt, hoewel

sommigen mochten uitgegleden zijn in een ure van verzoeking; maar bestudeert alle wettige wegen van vereniging en heling, doch zo, dat u niets goedkeurt, dat het Woord en uw geweten veroordeelt.

11. Ten elfde. Versterkt uzelf in de voorname gronden van de godsdienst tegen 't pausdom; en leest tot dat einde enige korte traktaten; u weet niet, of het mocht wel een groot deed van de beproeving van de tijd zijn.
12. Ten twaalfde. Enige predikanten zijn onlangs begonnen in twijfel te trekken Christus' toegerekende gerechtigheid; ziet op deze, wat vertoning zij ook maken van gematigdheid, en nauwkeurig wandelen, als vijanden van Jezus Christus, en van de zaligheid van de zielen.
13. Ten dertiende. Houdt u ver, zeer ver van die laatste vond van de Satan, de kwakerij, die onder schijn van gematigdheid en lijdzaamheid, omver stoot al de gronden van de christelijke godsdienst. En waarlijk zij behoorden niet aangezien te worden als Christenen; zij zelf en 't licht binnen hen, dat ook is in alle heidenen, zijn hun gehele Zaligmaker; verkeert met hen niet; vermijdt zoveel als u kunt samenspreking met hen; de boze geest die in hen is, begeert niets beter, dan gedurig twisten. Velen zijn zeer bedrogen, zo er niet veel duivelswerk onder hen is, gelijk sommigen, die van hen afgekomen zijn, getuigd hebben.
14. Ten veertiende. Ik weet, dat nu de weg ophoudt, die placht genomen te worden, om de armen van spijs te voorzien; doch zondert gijlieden naar uw bekwaamheid een gedeelte van uw middelen af, voor de armen; ik bedoel niet de brutale landlopers, maar de arme huishouders; inzonderheid die iets goeds in zich hebben.
15. Ten vijftiende. Handelt met alle ernst en liefde met al diegenen van uw burens, die u merkt te zijn op een weg, die hun zielen zal verderven; bezoekt uw burens in hun ziekte, en spreekt en drupt iets ten goede van hun ziel.
16. Ten zestiende. Degenen die ouderlingen geweest zijn, en niet zijn meegelopen in de goddeloze richting van de tijd, laat die weten, dat hun verbintenis niet ophoudt, maar een grotere geworden is, om de gemeente te bezoeken, en opzicht er op te hebben, te waarschuwen, en te troosten, naardat de gelegenheid vereist.
17. Ten zeventiende. Vergeet niet Christus' bevel, om uw vijanden lief te hebben, en te bidden voor degenen, die u vervolgen; menigmaal doet onze vleselijke toorn en bitterheid een mom-aangezicht aan, alsof het ijver was; ware liefde tot God en onze naasten zou ons aanzetten tot vele plichten, die nu vergeten zijn, en tot een betere wijze van plichten te doen, en nochtans zou deze ons bewaren, van deel te hebben aan andere mensen hun zonden.
18. Ten achttiende. Bewaart uw hart van een vleselijk beschikking, in van de misdragingen van anderen te spreken, of te horen; en laat dat niet alle stof van uw samenspraak zijn, hoewel het een deel mocht zijn. Maar er is meer stichting, in te spreken van 't geen goed is.
19. Ten negentiende. Ik hoor, dat er onlangs een bijzonder werk van de genade begonnen is in sommigen, niet ver van ulieden, op de eindpalen van Northumberland. Ik oordeel, dat het tot uw voordeel zou zijn, indien enige van ulieden die bekwaam zijn, daarheen gingen, om kennis aan hen te krijgen; uw vriend Hendrik Hall zou gemakkelijk uw gemeenzame kennis maken; de kracht van hun vuur mocht wel oude verslachte belijders helpen aansteken: ja indien sommigen van ulieden, die nog genadeloos zijn, wilden gaan, en zien hun weg en handel, zij mochten ook met die gezegende ziekte geslagen worden.

Ik vrees, dat u mijn hand nauwelijks zult lezen, en nochtans heeft mij deze brief bijna zoveel dagen benomen, om te schrijven, als er bladzijden zijn. Doch het was niet gevoeglijk, een anders hand te gebruiken.

Laat deze brief gelezen worden voor de gehele gemeente, die willig zullen zijn, om hen te horen, ook voor enige, die er uit weggegaan zijn, als Andries Burkholm, en Margriet Walker, ook enigen, die gewoonlijk bij ons plachten te vergaderen, als juffrouw Ehot, Isabella, Simpsons, en dergelijke anderen. Ik weet, er is een grote verandering, sinds ik u verlaten heb, en dat door de dood van enigen, en door het inkomen van anderen; maar ik word soms verkwikt, door de rol van de gemeente over te zien, zoals zij was, als ik ulieden verliet.

Verzoekt van mijnentwege Mr. Henricus, en Mr. William Erskine, of iemand anders van dezulken, dat ze u nu en dan eens komen bezoeken, en wat bevochtigen. Ik zou wel wensen, dat wanneer u hoort, dat enig vroom koopman te Edinburgh, of iemand anders herwaarts komt, enige van u aan die een bijzonder verhaal wilden geven, van 't goed en kwaad, om tot mij te brengen.

Ik kreeg onlangs een klein verhaal van Johannes Totaha, dat mij beide, vrolijk en bedroefd maakte; ik zal schrijven, wanneer enige van mijn zonen zullen overkomen, dat ze, indien ze kunnen, een dag of twee tot u komen, en mij onderrichting brengen, hoe het met ulieden is.

Nu zoals ik kan in deze afstand, ik omhels ulieden allen, die zich met ons plachten te voegen op ons Heilig Avondmaal; ik groet ulieden allen, ik zegen ulieden allen; ik beveel u allen aan God en het Woord Zijner genade, Die machtig is, ulieden op te bouwen, en een erfenis te geven onder die allen, die geheiligd zijn. De rijke en krachtdadige genade van de Heere Jezus Christus zij met u allen. Dus wenst,

Uw liefhebbende herder,
John Livingstone

Rotterdam, 7 oktober 1671